Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MICHALA BOBKA
přednesené dne 18. října 2018 [1]

Věc C-535/17

NK, správce podstaty společnosti PI Gerechtsdeurwaarderskantoor BV a PI
proti
BNP Paribas Fortis NV

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud, Nizozemsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Prostor svobody, bezpečnosti a práva – Soudní spolupráce v občanských věcech – Příslušnost v občanských a obchodních věcech – Nařízení (ES) č. 44/2001 – Úpadkové řízení – Nařízení (ES) č. 1346/2000 – Oblast působnosti – Nařízení (ES) č. 864/2007 – Rozsah působnosti *ratione temporis* – Žaloba na náhradu škody podaná správcem podstaty proti třetí osobě, která způsobila újmu věřitelům“

I. Úvod

1. PI byl soudním vykonavatelem v Nizozemsku. Byl majitelem běžného účtu vedeného bankou BNP Paribas Fortis NV (dále jen „Fortis“) v Belgii. PI uvedený účet využíval pro potřeby jeho úřadu soudního vykonavatele. V roce 2006 PI založil společnost, jejímž prostřednictvím vykonával činnost úřadu soudního vykonavatele. Byl jediným společníkem a jediným jednatelem uvedené společnosti. Společnost byla majitelem jiného účtu, totiž svěřeneckého účtu, vedeného bankou Rabobank v Nizozemsku.

2. V září 2008 PI převedl 550 000 eur ze svěřeneckého účtu vedeného u Rabobank v Nizozemsku na běžný účet vedený u banky Fortis v Belgii. Několik dní později vybral uvedenou částku v hotovosti z běžného účtu vedeného u banky Fortis.

3. Bylo rozhodnuto o úpadku PI i společnosti. Správce podstaty ustanovený pro tato úpadková řízení zahájená v Nizozemsku se nyní na bance Fortis domáhá vrácení 550 000 eur v zájmu všech věřitelů PI a společnosti. Tento typ žaloby je v nizozemském právu znám jako žaloba typu „Peeters/Gatzen“. Ta byla poprvé připuštěna v roce 1983 rozhodnutím Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska), který je předkládajícím soudem v projednávané věci.

1 – Původní jazyk: angličtina.

4. Předkládající soud se pro účely rozhodnutí o otázce mezinárodní příslušnosti táže Soudního dvora, zda žaloba jako žaloba typu „Peeters/Gatzen“ spadá do oblasti působnosti nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení [2] (dále jen „nařízení o úpadkovém řízení“) nebo nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [3] (dále jen „nařízení Brusel I“).

II. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Nařízení Brusel I

5. Článek 1 odst. 2 písm. b) nařízení Brusel I stanoví, že uvedené nařízení se nevztahuje na „konkursy, vyrovnání a podobná řízení“.

2. Nařízení Řím II

6. Článek 17 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II) [4] (dále jen „nařízení Řím II“) stanoví:

„Při posuzování chování osoby, vůči které je vznášen nárok na náhradu škody, je třeba přihlédnout, jako ke skutkové otázce a v náležitém rozsahu, k pravidlům bezpečnosti a chování platným v místě a v okamžiku, kdy došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku odpovědnosti.“

7. Článek 31 nařízení Řím II je nadepsán „Časová působnost“. Stanoví, že nařízení „se použije pro skutečnosti, jež vedou ke vzniku škody, ke kterým dojde po vstupu tohoto nařízení v platnost“. Podle článku 32, nadepsaného „Den použitelnosti“, se nařízení „použije ode dne 11. ledna 2009“.

3. Nařízení o úpadkovém řízení

8. Bod 6 odůvodnění nařízení o úpadkovém řízení stanoví: „V souladu se zásadou proporcionality se toto nařízení omezuje na ustanovení, která upravují příslušnost pro zahájení úpadkových řízení a rozhodnutí, která jsou učiněna přímo na základě úpadkových řízení a s takovými řízeními úzce souvisí. […]“

9. Článek 3 nařízení o úpadkovém řízení stanoví pravidla mezinárodní příslušnosti. Odstavec 1 uvedeného ustanovení přiznává příslušnost k zahájení hlavního úpadkového řízení „[soudům] členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka“.

10. Článek 4 nařízení o úpadkovém řízení stanoví pravidla pro určení rozhodného práva. Zní následovně:

„1. Pokud toto nařízení nestanoví jinak, je právem rozhodným pro úpadkové řízení a jeho účinky právo toho členského státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno (dále jen ‚stát, který řízení zahájil‘).

2 – Úř. věst. 2000, L 160, s. 1; Zvl. vyd. 19/01, s. 191.

3 – Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42.

4 – Úř. věst. 2007, L 199, s. 40.

2. Právo státu, který řízení zahájil, určuje podmínky pro zahájení tohoto řízení, jeho vedení a skončení. Určuje zejména:

[…]

c) oprávnění dlužníka a správce podstaty;

[…]

m) pravidla týkající se neplatnosti, odporovatelnosti nebo neúčinnosti právních úkonů poškozujících všechny věřitele.“

11. Článek 13 nařízení o úpadkovém řízení, nadepsaný „Úkony poškozující všechny věřitele“, stanoví:

„Ustanovení čl. 4 odst. 2 písm. m) se nepoužije, pokud osoba, která má prospěch z úkonu, který poškozuje všechny věřitele, prokáže, že:

– je pro tento úkon rozhodné právo jiného členského státu než státu, který zahájil řízení, a

– toto právo neumožňuje žádným způsobem napadnout v daném případě dotyčný úkon.“

B. Nizozemské právo a judikatura

1. Žaloba typu „Peeters/Gatzen“

12. Žaloba typu „Peeters/Gatzen“ byla poprvé připuštěna předkládajícím soudem, Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska), v rozsudku ze dne 14. ledna 1983[5]. Uvedený soud ve svém předkládacím rozhodnutí vysvětluje některé hlavní znaky tohoto typu žaloby, jak byly rozvinuty v navazující judikatuře[6].

13. Způsobí-li úpadce újmu věřitelům před vyhlášením úpadku, může správce podstaty jednat v zájmu všech věřitelů. Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska) konstatoval, že za určitých okolností může být uplatněn nárok na náhradu škody z protiprávního úkonu proti třetí osobě, jež se podílela na způsobení újmy, ačkoli by k tomu úpadce nebyl sám oprávněn. Výnos získaný na základě tohoto nároku uplatněného správcem podstaty v zájmu všech věřitelů se stává součástí podstaty, stejně jako výnos získaný na základě žaloby na neplatnost podané podle článku 42 a násl. Faillissementswet ze dne 30. září 1893 (zákon o úpadku, dále jen „Fw“). Z výnosu mají tedy prospěch všichni věřitelé v podobě zvýšení aktiv podstaty.

14. Správce podstaty je oprávněn takové nároky uplatnit na základě čl. 68 odst. 1 Fw, podle něhož je pověřen úkolem správy a likvidace podstaty úpadce. Toto oprávnění uplatnit nároky bez ohledu na to, zda jej využije, či nikoliv, nebrání jednotlivým věřitelům, aby se domáhali uplatnění svého nároku z titulu občanskoprávní odpovědnosti třetí osoby v důsledku protiprávního úkonu. Podá-li však správce podstaty na základě stejných skutkových okolností žalobu vůči třetí osobě z titulu občanskoprávní odpovědnosti v důsledku protiprávního úkonu jménem všech věřitelů, může být z důvodu zájmu na řádné likvidaci subjektu v úpadku vyžadováno, aby bylo nejprve rozhodnuto o tomto nároku a teprve následně o nárocích jednotlivých věřitelů.

5 – ECLI:NL:HR:1983:AG4521, NJ 1983/597.

6 – Předkládající soud cituje své rozsudky ze dne 23. prosince 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1590, NJ 1996/628, ze dne 21. prosince 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD 2684, NJ 2005/95, ze dne 16. září 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT7797, NJ 2006/311, a ze dne 24. dubna 2009, ECLI:NL:HR:2009:BF3917, NJ 2009/416.

15. Při rozhodování o žalobě podané správcem podstaty jménem všech věřitelů není třeba zkoumat individuální postavení každého z dotčených věřitelů: v první řadě se jedná o náhradu újmy, kterou věřitelé utrpěli společně. Kromě toho společný zájem, který má správce podstaty chránit, ospravedlňuje skutečnost, že třetí osoba nemůže v rámci žaloby typu „Peeters/Gatzen“ vůči správci podstaty uplatňovat veškeré námitky, které by případně mohla vznášet proti jednotlivým věřitelům.

16. Oprávnění správce podstaty k podání žaloby typu „Peeters/Gatzen“ se vztahuje nejen na případy, v nichž třetí osoba náleží do okruhu osob, které nesou odpovědnost v rámci *actio pauliana* v oblasti úpadku (článek 42 a násl. Fw) za svou účast na úkonech, které údajně poškozují věřitele. Oprávnění správce podstaty se vztahuje obecněji na újmu způsobenou všem věřitelům protiprávním jednáním třetí osoby, která se podílela na vzniku této újmy. Není třeba, aby třetí osoba způsobila újmu nebo z ní měla prospěch: postačí, že tato třetí osoba mohla újmě předejít, avšak místo toho vznik újmy umožnila.

III. Skutkové okolnosti, vnitrostátní řízení a předběžné otázky

17. PI byl od roku 2002 až do okamžiku svého odvolání soudním vykonavatelem v Beek (v Nizozemsku). Od roku 2002 byl PI majitelem běžného účtu vedeného bankou Fortis, bankou založenou podle belgického práva. Tento běžný účet byl veden v Belgii a úřad soudního vykonavatele PI ho využíval k tomu, aby na něj byly zasílány platby od belgických dlužníků.

18. V roce 2006 založil PI společnost s ručením omezeným PI Gerechtsdeurwaarderskantoor BV (dále jen „PI BV“), v níž byl jediným společníkem a jediným jednatelem. Při založení společnosti PI BV byl majetek úřadu soudního vykonavatele, jenž předtím PI využíval jakožto podnikatel-fyzická osoba, převeden do uvedené společnosti, včetně běžného účtu vedeného u banky Fortis. Pro účely úřadu soudního vykonavatele byla společnost PI BV také majitelem svěřeneckého účtu vedeného u Rabobank v Nizozemsku. Na tomto účtu byly uloženy finanční prostředky přibližně 200 klientů úřadu soudního vykonavatele.

19. V období od 23. do 26. září 2008 převedl PI prostřednictvím plateb elektronického bankovnictví celkem 550 000 eur ze svěřeneckého účtu vedeného u Rabobank na běžný účet vedený u banky Fortis. Ve dnech 1. a 3. října 2008 PI vybral z běžného účtu vedeného u banky Fortis v Belgii celkem 550 000 eur v hotovosti.

20. Dne 16. prosince 2008 byl PI zbaven funkce z důvodu zneužití finančních prostředků, jež mu byly svěřeny. Později mu byl ze stejného důvodu uložen trest odnětí svobody.

21. Dne 23. června 2009 bylo rozhodnuto o úpadku PI BV. Dne 2. března 2010 bylo rozhodnuto o úpadku samotného PI. Úpadková řízení a podstaty obou těchto úpadkových řízení byly sloučeny. NK je správcem podstaty v obou úpadkových řízeních.

22. Správce podstaty zahájil řízení před Rechtbank Maastricht (soud v Maastrichtu, Nizozemsko; dále jen „soud prvního stupně“), ve kterém se domáhal, aby bylo bance Fortis uloženo zaplatit 550 000 eur. Tvrdil, že banka Fortis tím, že bez výhrad a v rozporu se svými zákonnými povinnostmi umožnila výběry hotovosti PI, způsobila všem věřitelům společnosti PI BV a PI újmu. Podle správce podstaty vznikla věřitelům obou konkurzních podstat v důsledku jednání banky Fortis škoda.

23. Mezitímním rozsudkem rozhodl soud prvního stupně o své příslušnosti k projednání žaloby správce podstaty. Gerechtshof ’s-Hertogenbosch (odvolací soud v Hertogenbosch, Nizozemsko; dále jen „soud druhého stupně“) uvedené rozhodnutí potvrdil mezitímním rozsudkem ze dne 4. června 2013 a v tomto ohledu konstatoval, že žaloba správce podstaty vychází výlučně z úpadkových řízení PI a PI BV, a proto se na ní vztahuje oblast působnosti nařízení o úpadkovém řízení.

24. Konečným rozsudkem vyhověl soud prvního stupně návrhu správce podstaty a uložil bance Fortis povinnost zaplatit správci podstaty 550 000 eur.

25. V řízení o odvolání proti konečnému rozsudku měl soud druhého stupně v mezitímním rozsudku ze dne 16. února 2016 za to, že jelikož již o své příslušnosti rozhodl mezitímním rozsudkem ze dne 4. června 2013, nemůže (v zásadě) tuto otázku znovu zkoumat. Uvedený soud však rovněž poznamenal, že navazující rozsudky Soudního dvora ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition[7], a ze dne 11. června 2015, Comité d'entreprise de Nortel Networks a další[8], podporují tvrzení banky Fortis, že byl mezitímní rozsudek ze dne 4. června 2013 nesprávný. Proto se soud druhého stupně rozhodl připustit podání kasačního opravného prostředku k tomuto bodu.

26. Soud druhého stupně dále konstatoval, že se Wet Conflictenrecht Onrechtmatige Daad ze dne 11. dubna 2001 (dále jen „zákon o právu rozhodném v oblasti deliktní a kvazideliktní odpovědnosti" nebo „WCOD") použije na škodnou událost, k níž došlo před vstupem nařízení Řím II v platnost dne 11. ledna 2009. Podle článku 3 WCOD se vzhledem k tomu, že banka Fortis se skutku dopustila v Belgii, žaloba řídí belgickým právem.

27. Soud druhého stupně dále konstatoval, že na otázku, zda je správce podstaty oprávněn podat určitou žalobu, jako je žaloba typu „Peeters/Gatzen", je třeba odpovědět v souladu s právem státu, který řízení zahájil [čl. 4 odst. 2 písm. c) nařízení o úpadkovém řízení]. V projednávané věci je jím nizozemské právo, podle něhož může správce podstaty podat žalobu typu „Peeters/Gatzen".

28. Správce podstaty podal proti mezitímnímu rozsudku soudu druhého stupně ze dne 16. února 2016 kasační opravný prostředek k předkládajícímu soudu. Správce podstaty tvrdil, že na základě čl. 4 odst. 1 nařízení o úpadkovém řízení měl soud druhého stupně rozhodnout, že žalobu typu „Peeters/Gatzen" je třeba považovat za „účinek úpadkového řízení", a tudíž se na ní vztahuje *lex fori concursus* (tedy nizozemské právo).

29. Banka Fortis podala vzájemný kasační opravný prostředek proti mezitímním rozsudkům soudu druhého stupně ze dne 4. června 2013 a ze dne 16. února 2016. Tvrdila, že soud druhého stupně nezohlednil skutečnost, že se na žalobu podanou správcem podstaty vztahuje nařízení Brusel I, a nikoliv nařízení o úpadkovém řízení. Žaloba typu „Peeters/Gatzen" nespadá pod výjimku stanovenou v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení Brusel I, jelikož tato žaloba se zakládá na obecných pravidlech občanského práva a nevyplývá tedy přímo z odchylných ustanovení zvláštní úpravy úpadkových řízení.

30. Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska) v předkládacím rozhodnutí uvádí, že se žaloba typu „Peeters/Gatzen" opírá o právo věřitelů na vymáhání pohledávky a o odpovědnost třetích osob vůči věřitelům a že základem tohoto práva na vymáhání pohledávky a této odpovědnosti jsou obecná pravidla občanského práva. Zdůrazňuje však rovněž, že oprávnění správce podstaty k podání takové žaloby vyplývá z pravidel týkajících se úpadkového řízení a výnos z uplatnění tohoto nároku připadá ve prospěch podstaty, a nikoliv jednotlivým věřitelům.

31. Předkládající soud má rovněž pochybnosti ohledně určení práva rozhodného pro žalobu. Soud druhého stupně rozlišoval mezi právem, které se použije na oprávnění správce podstaty podat žalobu typu „Peeters/Gatzen" (*ius agendi*, které by podléhalo nizozemskému právu) a právem, které se použije na věcný obsah tohoto nároku (kterým by bylo belgické právo). Nicméně v případě, že se použije nařízení o úpadkovém řízení, táže se předkládající soud dále, zda se právem rozhodným pro

7 – C-157/13, EU:C:2014:2145.

8 – C-649/13, EU:C:2015:384.

tuto žalobu podle čl. 4 odst. 2 nařízení o úpadkovém řízení (nizozemské právo) řídí tato žaloba v celém rozsahu, tedy stran jak otázky aktivní legitimace k jejímu podání, tak použitelného hmotného práva. Pokud je tomu tak, táže se kromě toho předkládající soud, zda by mělo být přesto belgické právo zohledněno při posuzování odpovědnosti banky Fortis.

32. Za těchto okolností se Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Spadá žaloba na náhradu škody, kterou podává podle čl. 68 odst. 1 Faillissementswet správce podstaty, jehož úkolem je správa a likvidace majetku podstaty, jménem všech věřitelů úpadce proti třetí osobě, která způsobila těmto věřitelům újmu, přičemž výnos získaný v případě, že tato žaloba bude mít úspěch, připadá podstatě, pod výjimku stanovenou v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech?

2) Bude-li na první otázku zodpovězeno kladně, a pokud se tudíž na dotčenou žalobu vztahuje nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení, je rozhodným právem pro tuto žalobu právo členského státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno, na základě čl. 4 odst. 1 tohoto nařízení, stran jak aktivní legitimace správce podstaty k podání této žaloby, tak uplatnitelného hmotného práva?

3) V případě kladné odpovědi na druhou otázku: musí soud členského státu, který úpadkové řízení zahájil, zohlednit alespoň *per analogiam*:

   a) ustanovení článku 13 nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení v tom smyslu, že strana, jejíž odpovědnost je předmětem sporu, se může proti žalobě podané správcem podstaty jménem všech věřitelů bránit tím, že prokáže, že v důsledku jejích úkonů jí nevznikla odpovědnost podle práva, jež by bylo právem rozhodným pro žalobu, pokud by se její odpovědnosti nedovolával správce podstaty, ale individuální věřitel;

   b) ustanovení článku 17 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), ve spojení s článkem 13 nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení, tj. pravidla týkající se bezpečnosti a chování, jež se použijí v údajném místě škodné události, jako jsou pravidla chování stanovená pro banky ve finanční oblasti?“

33. Byla předložena písemná vyjádření správce podstaty, banky Fortis, portugalské vlády a Evropské komise. Správce podstaty, banka Fortis a Komise přednesli svá ústní vyjádření na jednání, které se konalo dne 5. července 2018.

IV. Posouzení

34. Toto stanovisko je strukturováno následovně: začnu přezkoumáním kritérií pro vymezení hranice mezi nařízením Brusel I a nařízením o úpadkovém řízení. Použití těchto kritérií na žalobu typu „Peeters/Gatzen“ mě přivede k závěru, že taková žaloba spadá *ratione materiae* do oblasti působnosti nařízení Brusel I (A). V důsledku toho mám za to, že není nutné odpovídat na druhou a třetí otázku položenou předkládajícím soudem. Abych však byl Soudnímu dvoru nápomocný, pokud by dospěl k jiné odpovědi na první otázku, stručně se dotknu otázky, zda lze podle nařízení o úpadkovém řízení omezit obecně použitelnou zásadu *lex fori concursus* pouze na některé prvky žaloby (B), a konečně se budu zabývat případnou působností nařízení Řím II z hlediska *ratione temporis* na věc projednávanou v původním řízení (C).

A. První otázka: oblast působnosti nařízení Brusel I a nařízení o úpadkovém řízení

35. Předkládající soud chce první otázkou v podstatě zjistit, jaké nařízení (nařízení Brusel I nebo nařízení o úpadkovém řízení) se použije na žalobu na náhradu újmy podanou proti třetí osobě správcem podstaty jménem všech věřitelů v souladu s povinností správce podstaty spravovat a likvidovat podstatu úpadce uloženou mu vnitrostátními právními předpisy upravujícími úpadek, je-li tato žaloba podána na základě toho, že tato třetí osoba způsobila věřitelům újmu, a připadá-li výnos získaný v případě, že tato žaloba bude mít úspěch, podstatě.

36. Pro zodpovězení této otázky je třeba určit, zda taková žaloba spadá pod výjimku stanovenou v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení Brusel I, který stanoví, že se toto nařízení nepoužije na „konkursy, vyrovnání a podobná řízení“. Nařízení o úpadkovém řízení by se použilo pouze v případě, pokud by taková žaloba spadala pod tuto výjimku.

1. Vztah mezi nařízením Brusel I a nařízením o úpadkovém řízení

37. Podle ustálené judikatury [9] musí být nařízení Brusel I a nařízení o úpadkovém řízení vykládána tak, aby bylo zabráněno jakémukoli překrývání právních pravidel, které tyto akty obsahují, a právnímu vakuu. Žaloby vyloučené z působnosti nařízení Brusel I na základě jeho čl. 1 odst. 2 písm. b) spadají do oblasti působnosti nařízení o úpadkovém řízení. Naopak nařízení Brusel I se pak musí vztahovat na žaloby, které nespadají do působnosti nařízení o úpadkovém řízení.

38. Soudní dvůr rovněž s ohledem na body odůvodnění nařízení Brusel I a zejména na bod 7 odůvodnění konstatoval, že úmyslem unijního normotvůrce bylo zavést širokou definici pojmu „občanské a obchodní věci“ obsaženého v čl. 1 odst. 1 uvedeného nařízení [10]. Působnost nařízení o úpadkovém řízení je třeba naopak vykládat úzce [11].

39. Vztah mezi oběma nařízeními je tedy takový, že by se měla vzájemně doplňovat. Soudní dvůr již poznamenal, že konkursy a podobná řízení jsou vyloučena z působnosti právního předchůdce nařízení Brusel I, tj. Bruselské úmluvy [12], z důvodu jak specifičnosti dotyčné oblasti, která vyžaduje zvláštní pravidla, tak výrazných odlišností mezi právními řády smluvních států [13]. Je však rovněž nesporné [14], že uvedená výjimka byla zavedena vzhledem k tomu, že v době, kdy byla přijata Bruselská úmluva, byla paralelně připravována úmluva upravující úpadková řízení, konkurs, vyrovnání a podobná řízení za účelem stanovení výše uvedených zvláštních pravidel. Obě úmluvy se měly navzájem doplňovat v tom

9 – Viz rozsudky ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, bod 21), ze dne 11. června 2015, Comité d'entreprise de Nortel Networks a další (C-649/13, EU:C:2015:384, bod 26) a ze dne 9. listopadu 2017, Tünkers France a Tünkers Maschinenbau (C-641/16, EU:C:2017:847, bod 17). Ve vztahu k nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1, dále jen „nařízení Brusel I bis“) viz rovněž rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, bod 24).

10 – Viz rozsudky ze dne 10. září 2009, German Graphics Graphische Maschinen (C-292/08, EU:C:2009:544, body 22 a 23) a ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, bod 22). Viz rovněž rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, bod 25).

11 – Viz rozsudky ze dne 10. září 2009, German Graphics Graphische Maschinen (C-292/08, EU:C:2009:544, bod 25) a ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, bod 22). Viz rovněž rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, bod 25).

12 – Úmluva ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1978, L 304, s. 36).

13 – Viz rozsudky ze dne 22. února 1979, Gourdain (133/78, EU:C:1979:49, bod 3) a ze dne 2. července 2009, SCT Industri (C-111/08, EU:C:2009:419, bod 20).

14 – Viz rozsudek ze dne 19. dubna 2012, F-Tex (C-213/10, EU:C:2012:215, bod 21).

smyslu, že řízení, které spadá do působnosti Úmluvy upravující úpadková řízení, by bylo vyloučeno z působnosti Bruselské úmluvy [15]. Přestože Úmluva upravující úpadková řízení [16] nikdy nenabyla účinnosti, sloužila jako základ pro následné přijetí nařízení o úpadkovém řízení, které přebralo ve stejném znění ustanovení uvedené úmluvy [17].

2. Výjimka: „vyplývat přímo z“ úpadkového řízení nebo „úzce souviset s“ úpadkovým řízením

40. Pokud jde o vymezení oblasti působnosti nařízení Brusel I a nařízení o úpadkovém řízení, Soudní dvůr ve vztahu k výjimce obsažené v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení Brusel I uvedl, že pouze žaloby, které *vyplývají přímo z* úpadkového řízení a které s ním *úzce souvisejí* [18], jsou vyloučeny z oblasti působnosti nařízení Brusel I [19]. Z toho vyplývá, že pouze takové žaloby spadají do oblasti působnosti nařízení o úpadkovém řízení [20].

41. Tento vzorec byl Soudním dvorem poprvé použit ve věci Gourdain [21]. Jak Soudní dvůr mnohokrát poznamenal [22], stejná formulace je rovněž uvedena v bodě 6 odůvodnění nařízení o úpadkovém řízení, který definuje předmět uvedeného nařízení. Stejné znění je použito také v čl. 25 odst. 1 druhém pododstavci nařízení o úpadkovém řízení. První pododstavec tohoto článku stanoví povinnost uznat rozhodnutí, která učinil soud příslušný podle čl. 3 odst. 1 nařízení [23]. Podle druhého pododstavce téhož článku se první pododstavec vztahuje rovněž na „rozhodnutí, která vyplývají přímo z úpadkového řízení, a na rozhodnutí, která s ním úzce souvisejí“. Kromě toho Soudní dvůr ve svém rozsudku ve věci Seagon konstatoval, že čl. 3 odst. 1 nařízení o úpadkovém řízení „členskému státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno, přiznává […] mezinárodní příslušnost rozhodnout o žalobách, které přímo vyplývají z uvedeného řízení a úzce s ním souvisí“ [24].

42. Tento vzorec je tedy citován jako test, který má být použit za účelem určení, zda žaloba (jako například žaloba typu „Peeters/Gatzen“ v projednávané věci) spadá do oblasti působnosti nařízení Brusel I, nebo nařízení o úpadkovém řízení.

15 – Viz zpráva k Úmluvě o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, vypracovaná P. Jenardem (Úř. věst. 1979, C 59, s. 1, na s. 11 a s. 12). Viz rovněž zpráva o Úmluvě o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska k Úmluvě o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech a k protokolu Soudního dvora o jejím výkladu, vypracovaná P. Schlosserem (Úř. věst. 1979, C 59, s. 71, bod 53).

16 – Otevřena k podpisu členskými státy dne 23. listopadu 1995.

17 – Rozsudek ze dne 19. dubna 2012, F-Tex (C-213/10, EU:C:2012:215, bod 24).

18 – Tyto žaloby jsou v rozsudku ze dne 11. června 2015, Comité d’entreprise de Nortel Networks a další (C-649/13, EU:C:2015:384) označovány jako „související žaloby“.

19 – K obdobnému ustanovení Bruselské úmluvy, tedy čl. 1 druhého pododstavce bodu 2, viz rozsudky ze dne 22. února 1979, Gourdain (133/78, EU:C:1979:49, bod 4) a ze dne 12. února 2009, Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, bod 19). K nařízení Brusel I viz rozsudky ze dne 19. dubna 2012, F-Tex (C-213/10, EU:C:2012:215, bod 29), ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, bod 23) a ze dne 11. června 2015, Comité d’entreprise de Nortel Networks a další (C-649/13, EU:C:2015:384, bod 27). K nařízení Brusel I bis viz rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, bod 26).

20 – Rozsudky ze dne 19. dubna 2012, F-Tex (C-213/10, EU:C:2012:215, bod 29), ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, bod 23), ze dne 11. června 2015, Comité d’entreprise de Nortel Networks a další (C-649/13, EU:C:2015:384, bod 27) nebo ze dne 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, bod 26 a citovaná judikatura).

21 – Rozsudek ze dne 22. února 1979, Gourdain (133/78, EU:C:1979:49, bod 4).

22 – Rozsudky ze dne 12. února 2009, Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, bod 20), ze dne 9. listopadu 2017, Tünkers France a Tünkers Maschinenbau (C-641/16, EU:C:2017:847, bod 20) a 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, bod 27).

23 – Viz rozsudek ze dne 12. února 2009, Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, bod 25).

24 – Rozsudek ze dne 12. února 2009, Seagon (C-339/07, EU:C:2009:83, bod 21). Toto pravidlo bylo následně zakotveno v čl. 6 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (Úř. věst. 2015, L 141, s. 19), které zrušilo nařízení o úpadkovém řízení, ale které se na projednávanou věc nepoužije z hlediska *ratione temporis*. Podle uvedeného ustanovení „[s]oudy členského státu, na jehož území bylo zahájeno insolvenční řízení podle článku 3, jsou příslušné pro projednání žalob, které přímo vyplývají z insolvenčního řízení a úzce s ním souvisejí, jako jsou například vylučovací žaloby“.

3. Použití testu: dvě kritéria nebo pouze jedno kritérium?

43. Na základě bližšího posouzení judikatury je však třeba přiznat, že test, který má být použit v jednotlivých případech, není zcela jasný, zejména pokud jde o i) definici přesného obsahu každého ze dvou kritérií a ii) jejich vzájemný vztah.

44. Nejistota začíná již u obsahu každého kritéria. Zdá se, že se význam pojmu „vyplývat přímo z" posouvá od posouzení *přímé vazby* (která se prakticky nebezpečně blíží ke splynutí s druhou podmínkou) k posouzení *právního základu* žaloby (ve smyslu důvodu, z něhož žaloba vychází). Pojem „úzce souviset" s úpadkovým řízením ukazuje na nějaký druh testu blízkosti, přestože není zcela jasné, jaké okolnosti je třeba zohlednit při posouzení, zda v projednávané věci existuje taková úzká souvislost.

45. Tuto nejistotu dále zvyšuje skutečnost, že není jasný logický vztah mezi těmito dvěma kritérii a lze pochybovat, zda se skutečně jedná o dvě odlišné podmínky. Použití slova „a" jakožto gramatické spojky také naznačuje logické spojení: celá hypotéza bude pravdivá, pouze pokud jsou splněny obě jednotlivé teze. Existovala by tak dvě kumulativní kritéria.

46. Judikatura však do tohoto obrazu zcela nezapadá.

47. V některých případech Soudní dvůr konstatoval, že pokud chybí jedno z uvedených kritérií, není nutné zkoumat druhé. Například ve věci F-Tex měl Soudní dvůr za to, že dotčená žaloba úzce nesouvisí s úpadkovým řízením (druhá podmínka) a není nezbytné vyslovit se k existenci přímé vazby mezi žalobou a úpadkovým řízením (první podmínka) [25]. Ve věci Nickel & Goeldner Spedition Soudní dvůr konstatoval, že dotčená žaloba nemá přímý vztah k úpadkovému řízení (první podmínka), takže není nezbytné zkoumat, zda žaloba úzce souvisí s úpadkovým řízením (druhá podmínka) [26].

48. V jiných případech nezabránila skutečnost, že jedno ze dvou kritérií testu nebylo splněno, tomu, aby Soudní dvůr posoudil druhé kritérium. Tak tomu bylo ve věci Tünkers France a Tünkers Maschinenbau, kde Soudní dvůr poté, co konstatoval, že dotčená žaloba nevyplývá přímo z úpadkového řízení (první podmínka), pokračoval v posouzení, zda žaloba úzce souvisí s úpadkovým řízením (druhá podmínka) [27]. Soudní dvůr nicméně dospěl k závěru, že nebyla splněna ani druhá podmínka. Z této věci tak jistě nelze dovodit, že má jedna ze dvou podmínek větší váhu než druhá. Potřeba posoudit obě kritéria však zpochybňuje jejich kumulativní povahu: pokud musí být splněna dvě kritéria, bylo by poněkud zbytečné zkoumat obě kritéria, je-li jasné, že jedno z nich není splněno.

49. Kromě toho existují také případy, kdy Soudní dvůr odlišil kritérium, které je považováno za rozhodující, a stanovil, že převáží nad druhým kritériem.

50. Ve věci SCT Industri Soudní dvůr připomněl, že ve věci Gourdain konstatoval, že „žaloba se pojí s úpadkovým řízením, jestliže přímo vyplývá z úpadku a úzce souvisí s daným [úpadkovým] řízením", a následně dospěl k závěru, že „je to tedy *intenzita vztahu* existujícího – ve smyslu výše uvedené judikatury ve věci Gourdain – mezi takovou žalobou […] a úpadkovým řízením, která je *určující* pro rozhodnutí, zda se použije výjimka stanovená v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení [Brusel I]" [28].

25 – Viz rozsudek ze dne 19. dubna 2012, F-Tex (C-213/10, EU:C:2012:215, body 47 a 48).

26 – Viz rozsudek ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, body 30 a 31).

27 – Viz rozsudek ze dne 9. listopadu 2017, Tünkers France a Tünkers Maschinenbau (C-641/16, EU:C:2017:847, body 22, 27 a 28).

28 – Rozsudek ze dne 2. července 2009, SCT Industri (C-111/08, EU:C:2009:419, body 21 a 25) (kurzivou zvýraznil autor stanoviska). Viz rovněž rozsudek ze dne 10. září 2009, German Graphics Graphische Maschinen (C-292/08, EU:C:2009:544, bod 29).

51. Naopak ve věci Nickel & Goeldner Spedition Soudní dvůr uvedl, že „*určujícím* kritériem […] k identifikaci oblasti, do které žaloba spadá, nejsou procesní souvislosti, do nichž tato žaloba zapadá, ale její *právní základ*“. Soudní dvůr doplnil, že podle tohoto přístupu je nutno zkoumat, zda právo nebo povinnost, které jsou základem žaloby, plynou z obecných pravidel občanského a obchodního práva nebo z odchylných ustanovení, která jsou specifická pro úpadková řízení [29].

52. Proto na rozdíl od přístupu zaujatého ve věci SCT Industri, který zdůraznil druhou podmínku testu, se kritérium právního základu žaloby zdá být spojeno s první ze dvou podmínek testu, tedy se skutečností, že žaloba vyplývá přímo z úpadkového řízení. Ve věci Nickel & Goeldner Spedition Soudní dvůr skutečně posuzoval dotčenou žalobu z hlediska tohoto kritéria a dospěl k závěru, že tato žaloba nemá přímý vztah k úpadkovému řízení a z toho vyplývá, že není nezbytné zkoumat, zda žaloba úzce souvisí s úpadkovým řízením [30].

53. Nedávno Soudní dvůr uvedl, že *jak* právní základ, tak intenzita vztahu představují *určující* kritéria: první pro účely posouzení první podmínky (zda žaloba přímo vyplývá z úpadkového řízení) a druhé pro účely posouzení druhé otázky (zda žaloba úzce souvisí s úpadkovým řízením) [31].

54. Je tedy třeba uznat, že nemusí být jednoduché určit, jaký je přesný obsah testu a jak má být použit. Použití testu osciluje mezi dvěma kumulativními podmínkami (avšak s poněkud odlišnými obrysy), kdy někdy obě podmínky splývají do jedné, nebo jsou dokonce skutečně obě podmínky nahrazeny kritériem s odlišným zněním.

55. Samozřejmě nelze popřít, že výklad a použití unijních předpisů o mezinárodním právu soukromém bude vždy silně záviset na skutkových okolnostech a souvislostech s nutností individuálního přístupu ke každému případu, jako je tomu v případě jakýchkoliv kolizních norem. Proto se nemusí zdát nutná diskuze o podrobné systematice v rámci oblasti práva, která bude z povahy věci vždy prováděna v každém konkrétním případě: blízkost dotčené žaloby a úpadkového řízení musí být posuzována v rámci celkového procesního kontextu jednotlivé věci, aby tak bylo možné zohlednit řadu různých (ale pravděpodobně stále relevantních) prvků.

56. Ačkoli může být takový návrh *in abstracto* lákavý, argumenty přednesené zúčastněnými stranami v projednávané věci názorně ukazují meze takového přístupu. Vzhledem k nejasnosti ohledně přesných podmínek a jejich vztahu vede posouzení celkové blízkosti nebo procesního kontextu k tomu, že se každý z účastníků řízení (jakož i vnitrostátní soudy) soustředí na jiný aspekt žaloby a na základě něj posuzují, zda podle jejich názoru dotčená žaloba dostatečně úzce souvisí s probíhajícím úpadkovým řízením, či nikoliv. Není třeba zdůrazňovat, že jelikož se při posouzení vychází z různých prvků, vede každý z těchto přístupů k velice odlišným výsledkům, zejména v případě, kdy se jedná o hybridní žalobu, jako je ta projednávaná v původním řízení.

29 – Viz rozsudek ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, bod 27) (kurzivou zvýraznil autor stanoviska). Viz rovněž rozsudky ze dne 11. června 2015, Comité d'entreprise de Nortel Networks a další (C-649/13, EU:C:2015:384, bod 28) a aktuálněji ze dne 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, bod 29 a citovaná judikatura).

30 – Rozsudek ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, body 30 a 31). V tomto ohledu je zajímavé uvést, že pojem „právní základ“ byl již zmíněn (jako pojem „právní základ“) ve věci Gourdain, přestože v této věci se takový pojem vztahoval k oběma částem testu: viz rozsudek ze dne 22. února 1979, Gourdain (133/78, EU:C:1979:49, bod 4).

31 – Viz rozsudky ze dne 9. listopadu 2017, Tünkers France a Tünkers Maschinenbau (C-641/16, EU:C:2017:847, body 22 a 28), a ze dne 20. prosince 2017, Valach a další (C-649/16, EU:C:2017:986, body 29 a 37).

4. Test: právní základ žaloby (ledaže neoddělitelně souvisí s úpadkovým řízením)

57. Navrhuji proto, aby Soudní dvůr potvrdil test, který byl v podstatě přijat ve věci Nickel & Goeldner Spedition: plynou právo nebo povinnost, které jsou základem žaloby, z obecných pravidel občanského a obchodního práva, nebo z odchylných ustanovení, která jsou specifická pro úpadková řízení? *Určující* kritérium by tak bylo spojeno s první částí testu, tedy s otázkou, zda právní základ žaloby vyplývá přímo z pravidel úpadkového řízení[32]. Druhá podmínka testu by sloužila spíše jako nástroj k ověření výsledku dosaženého na základě první části, a nikoliv jako samostatné plnohodnotné kritérium.

58. Za účelem posouzení *právního základu žaloby* je třeba zkoumat povahu žaloby ve smyslu žalobního nároku: jedná se o žalobu založenou na obecných pravidlech (například pravidla týkající se deliktů, smluv nebo bezdůvodného obohacení), nebo spíše na pravidlech specifických pro úpadková řízení?

59. Při posouzení právního základu žaloby je třeba určit původ a povahu žaloby z hlediska posouzení (hlavních) skutkových okolností věci. Tak například žaloba k vymožení smluvní odpovědnosti má svůj právní základ v obecných předpisech upravujících smluvní právo, přestože ji podal správce podstaty jednající v zájmu věřitelů[33], z čehož vyplývá, že (případný) výnos připadne podstatě. Totéž platí o žalobě založené například na pravidlech bezdůvodného obohacení nebo, což je zřejmě případ věci projednávané v původním řízení, na pravidlech týkajících se deliktů.

60. V takových případech zůstává povaha žaloby stejná bez ohledu na to, kdo žalobu podá. Okolnost, že žaloba byla podána správcem podstaty (nebo proti němu) jednoduše v důsledku toho, že byla podána v době, kdy je vedeno úpadkové řízení, tedy nemění (hlavní nebo základní) povahu žaloby. Její právní základ se nemění[34]. Totéž lze říci o skutečnosti, že výtěžek žaloby připadá podstatě: pokud je to pouze důsledek toho, že byla podána žaloba v době, kdy je vedeno úpadkové řízení, nemá to žádný vliv na povahu žaloby.

61. Obě tyto změny „vstupu“ žaloby (kdo žalobu podává nebo proti komu je podána) nebo jejího „výstupu“ (kam půjde výtěžek) jsou přirozenými a nutnými důsledky existence probíhajícího úpadkového řízení, ale *samy o sobě* nemění povahu žaloby podané správcem podstaty. Pokud by bylo možné, aby spustily výjimku z působnosti nařízení Brusel I ve prospěch nařízení o úpadkovém řízení, pak by prakticky cokoliv, k čemu dojde v době, kdy probíhá úpadkové řízení, spustilo výjimku. Vnikla by tak „úpadková černá díra“: jelikož byl právní úkon učiněn správcem podstaty jednajícím na základě pravidel, která jsou specifická pro úpadkové řízení, a peníze pocházejí z podstaty, nebo jí připadnou, a to také na základě pravidel, která jsou specifická pro úpadkové řízení, pak by cokoliv a vše, k čemuž dojde v rámci uvedených dvou parametrů, účinně spadalo pod nařízení o úpadkovém řízení.

62. Tak například správce podstaty, který podepíše smlouvu na dodávku kancelářských potřeb, které potřebuje k výkonu svých pracovních povinností, smlouvu uzavírá v souvislosti s úkoly, které mu ukládají pravidla specifická pro úpadkové řízení, a činí tak v zájmu všech věřitelů. Kromě toho kupní cena bude (nakonec) zaplacena ze zůstatku podstaty. To však jistě neznamená, že pokud je třeba podat žalobu ve sporu, který se týká vymáhání uvedené smlouvy, má tato žaloba svůj zdroj v odchylných ustanoveních, která jsou specifická pro úpadková řízení. Hlavní žaloba, která se vztahuje k takové transakci, se stále jasně zakládá na smlouvě.

32 – K významu testu právního základu viz rovněž Virgós. M., a Schmit, E., Zpráva o Úmluvě upravující úpadková řízení ze dne 3. května 1996 [Dokument Rady Evropské unie č. 6500/96, DRS 8 (CEC)], bod 196.

33 – Rozsudek ze dne 4. září 2014, Nickel & Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, bod 29).

34 – V tomto směru viz rozsudek ze dne 10. září 2009, German Graphics Graphische Maschinen (C-292/08, EU:C:2009:544, body 32 a 33).

63. Kromě toho je třeba posoudit právní základ žaloby (pravidla, která se použijí na rozhodnutí ve věci samé), a nikoliv hospodářský či finanční důvod transakce (například proč byla smlouva uzavřena nebo proč vůbec došlo k určitému chování, které nakonec způsobilo újmu), nebo zejména v kontextu deliktní odpovědnosti otázka, jaká pravidla byla přesně (údajně) porušena.

64. Jako další příklad si lze představit správce podstaty, který způsobí dopravní nehodu při cestě na schůzku s věřiteli (protože se místo na cestu soustředil na probíhající úpadkové řízení). Pokud bude poškozený chtít správce podstaty žalovat, byla by povaha žaloby jasně deliktní bez ohledu na skutečnost, že by bylo možné do jisté míry tvrdit, že byl správce podstaty účastníkem nehody v důsledku úkolů, které mu ukládají pravidla, která jsou specifická pro úpadkové řízení, a při jejich výkonu.

65. Z tohoto pohledu je jasné, že druhá část vzorce použitého Soudním dvorem, tedy zda žaloba *úzce souvisí s úpadkovým řízením*, není zrovna samostatně stojící kritérium, ale spíše dodatečný prvek pro ověření klíčového kritéria, tedy právního základu. Kritérium úzké souvislosti tedy umožňuje ověřit, zda je posouzení založené na právním základu správné. Činí tak umožněním kontextových prvků, které by mohly v poněkud zvláštních případech případně ukázat na jiné řešení než to, k němuž se došlo na základě kritéria právního základu, a které by mělo být zohledněno.

66. Ve většině případů by byla existence úzké souvislosti s úpadkovým řízením ověřena položením poměrně jednoduché otázky: bylo by možné podat stejnou žalobu – tedy žalobu stejné právní povahy, ale samozřejmě nikoliv identickou ve všech aspektech – mimo rámec probíhajícího úpadkového řízení? Je-li odpověď kladná, pak není pravděpodobné, aby existovala úzká souvislost, která by mohla změnit posouzení provedené podle první části testu zohledněním právní povahy žaloby.

67. Z tohoto pohledu znamená úzká souvislost spíše *neoddělitelně souviset* s. Odpovídá testu „až na“: pokud lze podat podobnou žalobu (opět nikoliv identickou, pokud jde o veškeré procesní prvky, nýbrž pouze pokud jde o její právní povahu) paralelně s úpadkovým řízením nebo nezávisle na něm, potvrzuje se tím, že taková žaloba neoddělitelně nesouvisí s úpadkovým řízením.

68. Takový test dále potvrzuje bezvýznamnost výše uvedených prvků „vstupu“ a „výstupu“ žaloby v rozsahu, v jakém jsou způsobeny pouze existencí probíhajícího úpadkového řízení. Odpověď může být naopak odlišná, pokud jiná osoba než správce podstaty nemůže podat konkrétní žalobu nebo jí nelze podat proti takové osobě nebo je vyžadováno, aby bylo nejdříve zahájeno úpadkové řízení.

69. Konečně nelze zcela vyloučit, že by ověření založené na úzké souvislosti mohlo ve skutečně výjimečných případech překonat výsledek testu právního základu. To by se mohlo stát, pokud se daná žaloba, která se v zásadě zakládá na obecných pravidlech, vyznačuje velkým počtem zvláštních odchylných ustanovení, například ustanovení týkajících se předmětu žaloby, důkazního břemene nebo promlčecí doby, která se odlišují od obecného režimu natolik, že prakticky vytvářejí samostatný a zvláštní režim, který by v důsledku toho mohl uvedenou žalobu přesunout do oblasti úpadkového řízení. Metaforicky řečeno tím, že budeme při kreslení koně přidávat další a další zvláštní prvky, to v konečném důsledku povede k tomu, že se v určitém bodě vlastní povaha vyobrazeného zvířete změní ve velblouda, slona, nebo něco jiného.

70. I přes použití testu a zejména druhé části ověření, kterou jsem právě nastínil, je však skutečně potřeba, jak bylo opakovaně deklarováno, obecně výjimku týkající se úpadku stanovenou v nařízení Brusel I vykládat úzce [35]. To dále podtrhuje skutečnost, že spuštění této výjimky pravděpodobně povede nejen k rozhodnutí o mezinárodní příslušnosti, ale také k tomu, že bude ovlivněno určení použitelného právního předpisu, jak bude ukázáno níže v mých odpovědích na jiné otázky předkládajícího soudu.

35 – Poznámky pod čarou 10 a 11 výše.

5. Žaloba typu „Peeters/Gatzen“

71. Přistoupíme-li nyní konkrétně k žalobě typu „Peeters/Gatzen“ dotčené v původním řízení, bylo by na předkládajícím soudu, s jeho znalostí poměrně složitých vnitrostátních procesních pravidel, aby použil výše uvedené úvahy na uvedený procesní nástroj, a tak určil, které ze dvou dotčených nařízení se použije na dotčenou žalobu.

72. Nicméně s ohledem na hlavní rysy žaloby typu „Peeters/Gatzen“, jak jsou popsány v předkládacím rozhodnutí, posuzované z hlediska jejich právní povahy v právě uvedeném smyslu mám za to, že taková žaloba je žalobou ve věci týkající se deliktní odpovědnosti. Proto tvrdím, že uvedená žaloba nespadá pod výjimku stanovenou v čl. 1 odst. 2 písm. b) nařízení Brusel I. Taková žaloba tedy nadále patří do oblasti působnosti nařízení Brusel I.

73. Předkládací rozhodnutí popisuje žalobu typu „Peeters/Gatzen“ jako žalobu vycházející z obecných pravidel občanského práva, konkrétně pravidel týkajících se deliktní odpovědnosti. Uvádí, že z rozsudku předkládajícího soudu ze dne 24. dubna 2009 [36] vyplývá, že se žaloba typu „Peeters/Gatzen“ zakládá na újmě, která byla věřitelům způsobena jednáním úpadce a třetí osoby. Taková žaloba se opírá o právo věřitelů na vymáhání pohledávky a o odpovědnost třetích osob vůči věřitelům. Přestože taková žaloba vykazuje určité znaky, které jsou specifické pro úpadkové řízení, zůstává skutečností, že vyplývá z deliktní odpovědnosti.

74. Zdá se proto, že je právní povaha žaloby podané správcem podstaty proti bance Fortis deliktní: je založena na údajném neplnění zákonných povinností banky spočívajících v kontrole a neumožnění výběrů hotovosti, čímž byla podle všeho způsobena újma věřitelům (první část testu). Žádný z uvedených zvláštních rysů žaloby typu „Peeters/Gatzen“ nestačí k odůvodnění závěru, že taková žaloba, jako je ta podaná v původním řízení, skutečně natolik úzce souvisí s úpadkovým řízením, že překoná skutečnost, že její právní povaha je deliktní (druhá část testu).

75. Předkládající soud uvádí tři takové zvláštní rysy v textu první otázky.

76. Zaprvé předkládající soud uvádí, že správce podstaty podává žalobu typu „Peeters/Gatzen“ v souladu s úkolem, který mu ukládá vnitrostátní právní úprava týkající se úpadku: spravovat a likvidovat majetek podstaty jménem a v zájmu všech věřitelů. To není samo o sobě určující, protože správce podstaty podává prakticky všechny žaloby na základě úkolů stanovených pravidly úpadkového řízení a za účelem správy a likvidace podstaty úpadce jménem a v zájmu všech věřitelů. Jak bylo již uvedeno výše v bodech 61 až 64, pokud by toto byl určující prvek, pak by jakákoliv žaloba podaná správcem podstaty z titulu jeho funkce spadala do oblasti působnosti nařízení o úpadkovém řízení bez ohledu na její právní povahu.

77. Zadruhé předkládající soud zmiňuje, že v rámci žaloby typu „Peeters/Gatzen“ správce podstaty žalobu podává na základě toho, že třetí osoba způsobila újmu věřitelům. Nemyslím si, že tento prvek může odůvodnit úzkou souvislost mezi tímto typem žaloby a úpadkovým řízením. Podle mého názoru tento prvek spíše zdůrazňuje povahu žaloby typu „Peeters/Gatzen“, která se zakládá na deliktní odpovědnosti.

78. Zatřetí předkládající soud také zdůrazňuje, že výnosy žaloby připadají podstatě. Jak již bylo vysvětleno v bodech 61 až 64, tento prvek není určující, jelikož by vedl k tomu, že by se nařízení o úpadkovém řízení použilo prakticky na všechny žaloby podané správcem podstaty. Výnosy těchto žalob skutečně obvykle připadají podstatě, jelikož právo věřitelů obdržet výtěžek zvláštní žaloby je v rámci úpadkového řízení výjimkou, a nikoliv pravidlem.

36 – ECLI:NL:HR:2009:BF3917, NJ 2009/416.

79. Kromě těchto prvků citovaných v textu první otázky zmiňuje předkládací rozhodnutí také dva další prvky, které jsou charakteristické pro tento typ žaloby a které byly rovněž projednávány na jednání.

80. První dodatečný prvek vyplývá z rozsudku ze dne 21. prosince 2001[37], v němž předkládající soud konstatoval, že přestože žaloba typu „Peeters/Gatzen“ nebrání tomu, aby jednotliví věřitelé podali žalobu svým jménem, podá-li jednotlivý věřitel takovou žalobu, může být z důvodu zájmu na řádné likvidaci subjektu v úpadku vyžadováno, aby bylo nejprve rozhodnuto o žalobě typu „Peeters/Gatzen“.

81. Tento prvek dokládá souvislost mezi tímto konkrétním typem žaloby a úpadkovým řízením, jelikož by se (případné) výhodnější zacházení s žalobou typu „Peeters/Gatzen“ zakládalo na existenci úpadkového řízení. Podle mého názoru však tato souvislost není tak úzká, aby převážila posouzení na základě povahy žaloby, protože takové výhodnější zacházení zřejmě není automatické: jak podotýká předkládající soud, existují-li paralelní individuální žaloby, „může“ být nezbytné rozhodnout nejdříve o žalobě typu „Peeters/Gatzen“.

82. Druhým doplňujícím prvkem, který byl zdůrazněn v předkládacím rozhodnutí, je skutečnost, že podle rozsudku předkládajícího soudu ze dne 23. prosince 1994[38] je v rámci žaloby typu „Peeters/Gatzen“ za účelem náhrady újmy, kterou věřitelé utrpěli společně, postavení věřitelů posuzováno společně. Proto třetí osoba nemůže uplatňovat námitky, které může mít vůči jednotlivým věřitelům.

83. Podle mého názoru tento rys spíše než z kolektivní povahy žaloby typu „Peeters/Gatzen“ vyplývá z toho, že souvisí s úpadkovým řízením[39]. Je však pravda, že lze konstatovat, že toto omezení námitek, které lze vznést, je nakonec v zájmu úpadkového řízení, jelikož zvyšuje účinnost žaloby, která bude-li úspěšná, povede ke zvýšení majetku zahrnutého do podstaty. Takový poněkud náhodný nebo podpůrný rys žaloby typu „Peeters/Gatzen“ však podle všeho nezakládá dostatečně úzkou souvislost mezi takovou žalobou a úpadkovým řízením, která by umožnila zvrátit obecný závěr založený na posouzení povahy této žaloby.

84. Ze všech výše uvedených důvodů jsem toho názoru, že žaloba na náhradu škody, jejímž základem jsou obecná pravidla občanského práva, podaná proti třetí osobě správcem podstaty jménem všech věřitelů v souladu s povinností správce podstaty spravovat a likvidovat podstatu úpadce uloženou mu vnitrostátními právními předpisy upravujícími úpadek a podaná na základě toho, že tato třetí osoba způsobila věřitelům újmu, a výnos z ní připadá podstatě, spadá z hlediska *ratione materiae* do působnosti nařízení Brusel I.

B. Druhá otázka a první část třetí otázky: oblast působnosti lex fori concursus podle nařízení o úpadkovém řízení

85. Druhou a třetí otázkou položenými předkládajícím soudem je třeba se zabývat pouze v případě, že Soudní dvůr shledá, že žaloba typu „Peeters-Gatzen“ spadá do oblasti působnosti nařízení o úpadkovém řízení. S ohledem na zápornou odpověď, kterou pro tuto otázku navrhuji, se domnívám, že druhou a třetí otázku není nutné posuzovat. Abych byl však Soudnímu dvoru nápomocný pro případ, že by dospěl k odlišnému závěru ohledně první otázky, budu se těmito otázkami stručně zabývat ve zbývající části tohoto stanoviska.

37 – ECLI:NL:HR:2001:AD 2684, NJ 2005/95.

38 – ECLI:NL:HR:1994:ZC1590, NJ 1996/628.

39 – Účinné projednání kolektivních žalob obvykle vylučuje individuální posouzení situace každého žalobce vůči žalovanému: viz například, pokud jde o nizozemské kolektivní žaloby, Bosters, T., *Collective Redress and Private International Law in the EU*, T. M. C. Asser Press, The Hague, 2017, s. 38 a s. 39.

86. Předkládající soud chce druhou otázkou zjistit, zda se v případě, že se na žalobu typu „Peeters/Gatzen“ vztahuje nařízení o úpadkovém řízení, bude taková žaloba řídit na základě čl. 4 odst. 1 uvedeného nařízení právem členského státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno, stran jak aktivní legitimace správce podstaty k podání této žaloby, tak uplatnitelného hmotného práva.

87. Účelem této otázky je určit, zda je možné přijmout přístup soudu druhého stupně v původním řízení, a tedy oddělit právo rozhodné pro oprávnění správce podstaty (*ius agendi*) od práva použitelného na podstatu žaloby. Pokud by byl použit tento přístup, oprávnění správce podstaty by se řídilo *lex fori concursus* (tedy nizozemským právem), jak je stanoveno v čl. 4 odst. 2 písm. c) nařízení o úpadkovém řízení. Uvedený článek stanoví, že „[p]rávo státu, který řízení zahájil, […] [u]rčuje zejména oprávnění dlužníka a správce podstaty“. Podstata žaloby by se však řídila právem použitelným na základě obecných (netýkajících se úpadku) kolizních norem. To by v projednávané věci vedlo k uplatnění nizozemských kolizních norem, jelikož nařízení Řím II se z hlediska *ratione temporis* neuplatní (viz část C níže). V takovém případě by se podle předkládajícího rozhodnutí použil článek 3 WCOD, podle něhož se vzhledem k tomu, že banka Fortis se skutku dopustila v Belgii, žaloba řídí belgickým právem.

88. Takové štěpení použitelného práva na každý prvek žaloby je podle mého názoru problematické [40].

89. Zaprvé jak Soudní dvůr zdůraznil [41], bod 23 odůvodnění nařízení o úpadkovém řízení stanoví, že toto nařízení „stanoví v oblasti své působnosti jednotná pravidla pro kolizní normy jednotlivých států, které nahrazují předpisy mezinárodního práva soukromého jednotlivých států“. Uvedený bod odůvodnění dodává, že „*lex concursus* určuje *veškeré* procesní i hmotněprávní *účinky* úpadkového řízení na osoby a právní vztahy.“ [42] Pokud by tedy žaloba typu „Peeters/Gatzen“ spadala pod nařízení o úpadkovém řízení, *všechny její prvky* by se řídily výlučně kolizními normami uvedeného nařízení.

90. Zadruhé se zdá jasné, že článek 3 ve spojení s článkem 4 nařízení o úpadkovém řízení má jako obecné pravidlo dosáhnout totožnosti *forum* a *ius*, tedy souladu mezi soudy, které jsou mezinárodně příslušné a právem rozhodným pro úpadkové řízení. Jak totiž stanoví čl. 4 odst. 1, „[p]okud toto nařízení nestanoví jinak, je právem rozhodným pro úpadkové řízení a jeho účinky právo toho členského státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno“ [43]. Podle mého názoru nařízení nestanoví žádnou výjimku, která by mohla odůvodnit použití jiného práva než *lex fori concursus* na podstatu žaloby, jako je žaloba typu „Peeters/Gatzen“, v případě, že by se žaloba řídila nařízením o úpadkovém řízení.

91. Pro případ, že nelze štěpit právo použitelné na žalobu, snaží se předkládající soud první částí třetí otázky zjistit, zda lze belgické právo zohlednit jinak. Ptá se, zda mohou soudy členského státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno, zohlednit ustanovení článku 13 nařízení o úpadkovém řízení v tom smyslu, že strana, jejíž odpovědnost je předmětem sporu, se může proti žalobě typu „Peeters/Gatzen“ bránit tím, že prokáže, že v důsledku jejích úkonů jí nevznikla odpovědnost podle práva, jež by bylo právem rozhodným pro žalobu, pokud by se její odpovědnosti nedovolával správce podstaty, ale individuální věřitel (tedy belgického práva).

92. Podle čl. 4 odst. 2 písm. m) nařízení o úpadkovém řízení „[p]rávo státu, který řízení zahájil, […] [u]rčuje zejména […] pravidla týkající se neplatnosti, odporovatelnosti nebo neúčinnosti právních úkonů poškozujících všechny věřitele“.

40 – Štěpení způsobem, jakým to navrhoval předkládající soud, tedy že by se nařízení o úpadkovém řízení použilo na žalobu na náhradu škody proti bance Fortis, ale nikoliv na „všechny prvky“ uvedené žaloby. Rád bych však ujasnil, že skutečnost, že se nařízení o úpadkovém řízení na takovou žalobu nepoužije, přirozeně neznamená, že by nařízení o úpadkovém řízení nebylo relevantní pro určení oprávnění správce podstaty v probíhajícím úpadkovém řízení, včetně otázky aktivní legitimace k podání žaloby (z titulu deliktní odpovědnosti) v jiném členském státě.

41 – Rozsudek ze dne 8. června 2017, Vinyls Italia (C-54/16, EU:C:2017:433, bod 47).

42 – Rozsudek ze dne 9. listopadu 2016, ENEFI (C-212/15, EU:C:2016:841, bod 17). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

43 – Ke vztahu mezi články 3 a 4 nařízení o úpadkovém řízení viz rozsudek ze dne 10. prosince 2015, Kornhaas (C-594/14, EU:C:2015:806, bod 17).

93. Článek 13 pak stanoví výjimku z použitelnosti čl. 4 odst. 2 písm. m), když stanoví, že uvedený článek „se nepoužije, pokud osoba, která má prospěch z úkonu, který poškozuje všechny věřitele, prokáže, že i) je pro tento úkon rozhodné právo jiného členského státu než státu, který zahájil řízení, a ii) toto právo neumožňuje žádným způsobem napadnout v daném případě dotyčný úkon“. Článek 13 lze proto použít pouze na případy, kdy se použije samotný čl. 4 odst. 2 písm. m).

94. Lze obtížně chápat, jak by mohla být žaloba typu „Peeters/Gatzen“ dotčená v původním řízení posouzena jako žaloba „týkající se neplatnosti, odporovatelnosti nebo neúčinnosti právních úkonů poškozujících všechny věřitele“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 písm. m) nařízení o úpadkovém řízení. Účelem takové žaloby není určení neplatnosti, odporovatelnosti nebo neúčinnosti právního úkonu třetí osoby, nýbrž náhrada škody vzniklé protiprávním jednáním uvedené třetí osoby vůči věřitelům. Proto vzhledem k tomu, že by se čl. 4 odst. 2 písm. m) nařízení v původním řízení nepoužil, nemohla by se použít ani výjimka stanovená v článku 13.

95. Další překážka použitelnosti článku 13 podle všeho vychází ze znění a účelu tohoto článku. Pokud jde o znění, toto ustanovení odkazuje na „[osobu], která má *prospěch* z úkonu, který poškozuje všechny věřitele“ (kurzivou zvýraznil autor stanoviska). Soudní dvůr v rámci posouzení účelu výjimky stanovené v článku 13 konstatoval, že tato výjimka, která musí být vykládána striktně [44], „má chránit legitimní očekávání osoby, která má prospěch z úkonu, který poškozuje všechny věřitele, tím, že stanoví, že tento úkon se bude i nadále řídit, a to i po zahájení úpadkového řízení, právem, které bylo pro tento úkon rozhodným ke dni jeho učinění […] [45].

96. V projednávané věci nespatřuji žádný úkon, z něhož měla banka Fortis *prospěch* a který by měl být zachován za účelem *ochrany legitimních očekávání* banky Fortis. Proto nelze mít za to, že se výjimka stanovená v článku 13 nařízení o úpadkovém řízení a podléhající povinnosti striktního výkladu použije na původní řízení.

97. Z toho vyplývá, že pokud by se mělo za to, že žaloba typu „Peeters/Gatzen“ spadá do oblasti působnosti nařízení o úpadkovém řízení, řídila by se výlučně *lex fori concursus*. Kromě toho se nelze článku 13 nařízení dovolávat za účelem zohlednění jiného práva.

98. Závěrem lze dodat, že diskuze uvedená v této části podle mého názoru dále potvrzuje, že správnou odpovědí na první otázku je, že se žaloba typu „Peeters/Gatzen“ neřídí nařízením o úpadkovém řízení. Pokud by taková žaloba spadala do oblasti působnosti uvedeného nařízení, znamenalo by to totiž, že právem rozhodným pro údajný delikt by nebylo belgické právo (právo místa, v němž k údajnému deliktu došlo), ale nizozemské právo (právo, kde bylo následně zahájeno úpadkové řízení proti osobě, která měla údajně z deliktu prospěch). Jak bylo prokázáno v rámci diskuze uvedené v této části, tato skutečnost by vedla k praktické potřebě poněkud umělé nebo těžkopádné právní konstrukce, která by zvrátila působnost obecných pravidel nařízení o úpadkovém řízení, což jistě vyvolává otázku, proč by se tato pravidla měla vůbec použít. Takové snahy spíše potvrzují, že skutečně neexistuje úzká a nezbytná souvislost mezi uvedenou žalobou a úpadkovým řízením.

C. Druhá část třetí otázky: nařízení Řím II

99. Druhou částí třetí otázky se předkládající soud táže, zda by bylo možné v případě, že se žaloba typu „Peeters/Gatzen“ řídí výlučně *lex fori concursus*, zohlednit, ať už přímo či alespoň *per analogiam*, a na základě článku 17 nařízení Řím II ve spojení s článkem 13 nařízení o úpadkovém řízení, pravidla týkající se bezpečnosti a chování, jež se použijí v údajném místě škodné události (tedy v Belgii), jako jsou pravidla chování stanovená pro banky ve finanční oblasti.

44 – Rozsudek ze dne 15. října 2015, Nike European Operations Netherlands (C-310/14, EU:C:2015:690, bod 18).

45 – Rozsudek ze dne 15. října 2015, Nike European Operations Netherlands (C-310/14, EU:C:2015:690, bod 19). Viz rovněž rozsudek ze dne 8. června 2017, Vinyls Italia (C-54/16, EU:C:2017:433, bod 30).

100. Pokud vím, Soudní dvůr článek 17 nařízení Řím II nikdy nevykládal. Při posuzování chování osoby, vůči které je vznášen nárok na náhradu škody, uvedené ustanovení umožňuje *přihlédnout* (spíše než použít), jako ke *skutkové otázce* (spíše než k *právní normě*) a v *náležitém rozsahu* (tedy pravděpodobně s určitým prostorem pro uvážení ze strany soudu), k pravidlům bezpečnosti a chování platným v místě a v okamžiku, kdy došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku odpovědnosti.

101. Aby se mohl použít článek 17 nařízení Řím II v původním řízení, muselo by být uvedené nařízení použitelné *ratione temporis*. Je pravda, že určení působnosti *ratione temporis* nařízení Řím II, jak je stanovena v článcích 31 a 32 uvedeného nařízení, není samozřejmé. Nicméně ve věci Homawoo Soudní dvůr objasnil, že uvedená ustanovení musí být vykládána v tom smyslu, že vnitrostátní soud je povinen použít toto nařízení pouze na skutečnosti, *ke kterým došlo od* 11. ledna 2009 a vedly ke vzniku škody. Datum zahájení řízení o náhradu škody nemá vliv na vymezení působnosti nařízení *ratione temporis* [46].

102. Proto jsem s ohledem na rozsudek ve věci Homawoo a aniž je nezbytné ověřit, zda pravidla chování stanovená pro banky ve finanční oblasti spadají pod pojem „pravidla bezpečnosti a chování“, toho názoru, že se článek 17 nařízení Řím II nemůže použít na původní řízení.

103. Konečně se předkládající soud ptá na možnost zohlednit článek 17 nařízení Řím II (jakož i článek 13 nařízení o úpadkovém řízení) v projednávané věci *per analogiam*. Je jistě pravda, že vnitrostátní soud může *per analogiam* potenciálně zohlednit jakýkoliv unijní právní předpis nebo zásadu, ať už platnou, či nikoliv, ať už má závazné právní účinky, či nikoliv, v rozsahu, v jakém to vnitrostátní pravidla výkladu a uplatňování právních předpisů umožňují [47], a v rozsahu, v jakém vnitrostátní soud považuje takovou fakultativní inspiraci unijním právem za užitečnou pro rozhodnutí projednávané věci.

104. Relevantnější otázkou však podle mého názoru je opět [48] otázka, zda je za účelem nalezení řešení (použití belgického práva), které řeší problém (použití nizozemského práva na základě nařízení o úpadkovém řízení), který v první řadě neměl vůbec vzniknout (jelikož by dotčená žaloba typu „Peeters/Gatzen“ měla spadat do oblasti působnosti nařízení Brusel I), skutečně nutné použít těžkopádnou právní konstrukci, v tomto případě analogické použití pravidel mimo rámec jejich věcné a časové působnosti. V každém případě jsem toho názoru, že také v tomto ohledu tyto otázky předkládajícího soudu spíše potvrzují, že neexistuje úzká souvislost mezi uvedenou žalobou a úpadkovým řízením.

V. Závěry

105. Ve světle výše uvedeného navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázky předložené Hoge Raad der Nederlanden (Nejvyšší soud Nizozemska) následovně:

„Žaloba na náhradu škody, jejímž základem jsou obecná pravidla občanského práva, jako je žaloba v původním řízení, podaná proti třetí osobě správcem podstaty jménem všech věřitelů v souladu s povinností správce podstaty spravovat a likvidovat podstatu úpadce uloženou mu vnitrostátními právními předpisy upravujícími úpadek a podaná na základě toho, že tato třetí osoba způsobila věřitelům újmu, a výnos z ní připadá podstatě, spadá z hlediska *ratione materiae* do působnosti nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.“

46 – Rozsudek ze dne 17. listopadu 2011, Homawoo (C-412/10, EU:C:2011:747, bod 37).

47 – K použití analogie v rámci unijního práva viz rozsudek ze dne 12. prosince 1985, Krohn (165/84, EU:C:1985:507, bod 14 a citovaná judikatura).

48 – Bod 98 tohoto stanoviska výše.